

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО ЗДОРОВИХ ЮНАКІВ ТА ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Шуть І.М., СДПУ ім. А. С. Макаренка

Ранній юнацький вік – один з відповідальних періодів формування особистості. Він має свої особливості, знання психологічної суті яких, дозволяє більш ефективно будувати освітній процес. Їхнім вивченням займалися багато вчених психологів в нашій країні й за рубежом: Фельдштейн Д.І., Мудрик О.В., Божович Л.І., Райс Ф., К. Левін, Ш. Бюлер і ін.

Серед безлічі питань, проблема часової перспективи – це не тільки здатність переживати минуле і теперішнє, передбачати майбутнє, але і цілісна готовність до майбутнього в теперішньому, установка на майбутнє.

Вона пов'язана з новоутвореннями юнацького віку – життєвим, особистісним й професійним самовизначенням, які визначають подальший шлях розвитку особистості. Л.І. Божович й інші дослідники пов'язують перехід від підліткового до раннього юнацькому віку з різкою зміною внутрішньої позиції. Спрямованість у майбутнє стає основною, проблема вибору професії, подальшого життєвого шляху перебуває в центрі уваги інтересів, планів юнака.

Метою нашого дослідження є вивчення проблеми розвитку часової перспективи в юнацькому віці в здорових осіб та осіб з обмеженими можливостями.

На формування часової перспективи майбутнього досліджуваних впливає рівень домагань особистості (це прагнення до досягнення мети того ступеня складності, на який людина вважає себе здатною).

Люди, які володіють реалістичним рівнем домагань, відрізняються впевненістю, наполегливістю в досягненні своїх цілей, більшою продуктивністю в порівнянні з людьми, рівень домагань яких неадекватний їх здібностям і можливостям.

Розбіжність між домаганнями і реальними можливостями людини веде до того, що вона починає неправильно себе оцінювати, її поведінка стає неадекватною, виникають емоційні зриви, підвищена тривожність. З цього виходить, що рівень домагань тісно пов'язаний з самооцінкою особистості і мотивацією досягнення успіхів в різних видах діяльності.

Обмеженість або відсутність часової перспективи веде до пасивності, дезорганізації, неефективності діяльності. Вчені вказують основний шлях створення стійкої часової перспективи – це включення її в ширшу суспільну перспективу.

Порушення часової перспективи можуть виявлятися по-різному: застрявання на одній або декількох подіях минулого, зайва сконцентрованість на подіях майбутнього.

Ми провели дослідження особливостей розвитку часової перспективи майбутнього, в якому прийняли участь 81 чоловік : учні 11 класів(41чол) та особи з обмеженими можливостями(випускники інтернату та студенти університету перших курсів):1-ша група-20 чол-ДЦП(парапарези) ; 2-га-ДЦП(порушення опорно-рухового апарату).

Ми використовували наступні методи: методика діагностики особистості на мотивацію досягнення успіху Т.Елерса ; методика діагностики особистості на мотивацію уникнення невдач Т.Елерса ; методика «Рівня домагань» за Гербачевським ; методика Ж. Нюттена „ Незакінчені речення ”

Результати дослідження є наступними: порівнюючи показники рівня мотивації до уникнення невдач старшокласників та осіб з обмеженими можливостями,відмітимо,що для них характерним є низький та середній рівень мотивації (середньогруповий показник для 11-х класів-14,2;осіб з обмеженими можливостями-12,8),що говорить про мотивованість досліджуваних на досягнення успіху ,а не уникнення невдачі,але серед досліджуваних виділено 38% учнів 11А та 35%-11В класів, які мають помірно високий та високий рівень мотивації до уникнення невдач та серед осіб з обмеженими можливостями: випускники інтернату-35%, студенти-65%. Такі особи невпевнені в собі, бояться критики зі сторони інших, невдач, які можуть їх спіткати на шляху досягнення мети. Характерною є найближча перспектива.

Для дослідження домагань,які сприяють постановці реальних, самостійних цілей, ми використовували методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху» Т.Елерса. Проводячи порівняльне зіставлення даних відмітимо, що для 57%-11А, 30%-11В, 50%-випускників інтернату, 40%-студентів-ведучим є середній рівень мотивації , тобто вони готові реалізувати свої мрії, впевнені в собі, своїх можливостях. Це говорить про те ,що такі особистості можуть планувати як на місяць, тиждень, рік (близька перспектива) так і на декілька років вперед(далека перспектива).

За методикою В. Гербачевського «Оцінка рівня домагань», досліджувані мають середній рівень,це характеризує їх як осіб,що здатні себе та свої можливості оцінювати адекватно,а також реалізовувати свої цілі плани як в недалекому майбутньому,так і через роки(віддалена, далека перспективи). Цікавим стало те, що особи з обмеженими можливостями-група випускників інтернату може планувати тільки на найближчі терміни (тиждень,день..),пояснимо цей момент: часова перспектива особистості як формування й трансформація власного майбутнього, сукупність уявлень

індивіда про своє минуле, сьогодення й майбутнє є важливим особистісним конструктом, залежним від макро- і мікросоціальних умов, в яких живе особистість. О.М. Арестова (2000) відзначає, що різні хворобливі стани накладають свій відбиток на структуру часової перспективи, у той же час, і порушення часової перспективи, це може провокувати різні психічні розлади, що не дозволяє планувати далеке майбутнє.

Загалом, у інвалідів юнацького віку наявна диференціація часової перспективи, схильність до впливу соціально-демографічних і особистісних змінних, а також віковому факторові. Для вивчення часової перспективи ми використали методику Ж.Нюттена. Знання часової перспективи дає нам можливість аналізувати майбутнє юнаків з точки зору інтеграції його в майбутнє, тобто те, наскільки далеко в майбутнє особистість планує своє життя, наскільки реалістичні її життєві плани.

Аналізуючи отримані дані відмітимо, що в часовій перспективі майбутнього старшокласників представлені-найближча і віддалена перспективи, тобто вони описують очікувані в найближчому майбутньому події (11А-90%, 11В-75%) та у осіб з обмеженими можливостями: у випускників інтернату-близька перспектива та студентів-найближча та віддалена. Під віддаленою перспективою ми розуміємо-період навчання у вузі та початок самостійного життя.

Стосовно далекої перспективи, тобто виховання онуків, вихід на пенсію, досліджувані зовсім або майже не висловлювалися (2%-студенти).

Таким чином, у досліджуваних виявили, що чим нижчий рівень мотивації до уникнення невдач, тим вищий рівень досягнення успіху і можливість планування близької, далекої та віддаленої перспективи, чим вищий рівень мотивації до уникнення невдач, тим нижчий рівень досягнення успіху і можливість планування тільки найближчої та близької перспектив.

Список використаної літератури:

1. Абульханова-Славская К.А. Жизненные перспективы личности // Психология личности и образ жизни. М., 1987.
2. Башкова С. А. Представления о будущем современных старшеклассников. // Возможности практической психологии в образовании / Под ред. Пилипко Н.В., М., 2000.

Наук. кер.- Луцьковська Т.Д.